दलित वस्ती सुधारणा योजना
अनुदानाच्या रकमेमध्ये वाढ करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक :दवसू-२००८/प्र.क्र.५२४/विघयो-१
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १४ नोव्हेंबर, २००८.

संदर्भ :- १) शासन निर्णय, सा.न्या.सां.का. क्री.व प.क्र.दवसु-१०९८/
प्र.क्र.३५३/मावक-२, दि.४.३.१९९९.
२) शासन पत्र, सा.न्या.सां.का. क्री.व प.क्र.दवसु-२०००/
प्र.क्र.१०७/मावक-२, दि.२२.१.२०००.

**प्रस्तावना :-** संदर्भाधिन क्र.१ च्या शासन निर्णयान्वये दलित वस्ती सुधारणा या योजनेचा एक भाग म्हणून ग्रामीण व शहरी भागांमधील दलित वस्त्यांमधील अनुसूचित जातीच्या मुलभूत गरजा भागविण्यासाठी प्रत्येक दलित वस्तीला सन १९९९ पासून रु.५,००,०००/- इतके अनुदान मंजूर करण्यात येत होते. या योजनेंतर्गत घेण्यात येणारे बांधकाम उदा.जोडरस्ते, गटारे बांधकाम, पाणी पुरवठा, विहीरींची दुरुस्ती, वीज पुरवठा व समाज मंदीर इ.बांधकामांच्या खर्चाची किंमत दिवसेंदिवस वाढत चालल्यामुळे तसेच या योजनेची लोकप्रियता लक्षात घेता, या योजनेंतर्गत दिल्या जाणाऱ्या अनुदानामध्ये वाढ करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. **शासन आता यापुर्वीचे सर्व शासन निर्णय, परिपत्रके अधिक्रमीत करुन खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे :-**

शासन निर्णय :- शासनाने या योजनेच्या सर्व बाबींचा सखोल विचार करुन दलित वस्ती सुधारण्यासाठी लोकसंख्येच्या निकषानुसार जास्तीत जास्त रु.१०,००,०००/- (रुपये दहा लाख फक्त) अनुदान देण्याबाबत परिशिष्ट-"अ" मध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्तीस अधिन राहून सुधारणा करण्याचा निर्णय घेतला आहे. या निर्णयानुसार प्रत्येक दलित वस्तीला लोकसंख्येच्या प्रमाणात पुढीलप्रमाणे अनुदानाच्या रकमेत वाढ करण्यास शासन मंजूरी देत आहे :-

| अ.क्र. | लोकसंख्या | अनुदान रक्कम (रुपये लाखात) |
|---|---|---|
| १ | ५० ते १०० पर्यंत | ४.०० |
| २ | १०१ ते १५० पर्यंत | ६.०० |
| ३ | १५१ ते पुढे | १०.०० |

२. ही योजना दि.१४.११.२००८ पासून अंमलात येईल.

G.R1..lwp/RASHMI
रोटा/एच-२४१० [१०००-१२-२००८]

(2)



३. दलित वस्ती सुधारणा योजनेंतर्गत करण्यात येणारे बांधकाम, ग्रामपंचायत व पंचायत समितीच्या मपतीन करण्यात यावे. संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

४. यासाठी होणारा खर्च "२२२५- अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्ग यांचे कल्याण, ०१-अनुसूचित जातींचे कल्याण, ८००-इतर खर्च, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (०६)(०२) महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ याच्या कलम १८७ अन्वये जिल्हा परिषदांना अनुदाने - दलित वस्त्यांची सुधारणा (२२२५ ३०५ ५) (अर्थोपाय अग्रीमाशी समायोज्य) ३१- सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)". या लेखाशीर्षाखाली खर्ची टाकण्यात येऊन हा खर्च यासाठी प्रतिवर्षी करण्यात येणाऱ्या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा.

५. सदर शासन निर्णय हा ग्रामीण दलित वस्त्यांसाठी असून नागरी दलित वस्त्यांसाठी नगर विकास विभागामार्फत स्वतंत्रपणे कार्यवाही करण्यात येईल.

६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेब साईटवर उपलब्ध करुन देण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००८१२०५१५१६००००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(एन. आरुमुगम)

सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

प्रति,

संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सह संचालक, अनुसूचित जाती उप योजना, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.

अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई

निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई

सर्व विभागीय आयुक्त

सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी

सर्व विभागीय समाज कल्याण अधिकारी

सर्व विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी

सर्व समाजकल्याण अधिकारी, गट-अ, जिल्हा परिषद

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी

नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

वित्त विभाग, (का-अर्थ-७/व्यय-१४), मंत्रालय, मुंबई

ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई

सह सचिव /उप सचिव/ अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी, सा.न्या.व वि.स.वि., मंत्रालय, मुंबई

निवड नस्ती-का-विघयो-१

सचिव,नगर विकास विभाग यांना विनंती करण्यात येते की, उपरोक्त अनुदानाच्या रकमेतील वाढ लक्षात घेऊन नागरी दलित वस्ती सुधारणा योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी स्वतंत्र शासन निर्णय निर्गमित करावा.

परिशिष्ट-अ

शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक:दवसू-२००८/प्र.क्र.५२४/ विधयो-१, दि.१४.११.२००८.

दलित वस्ती सुधारणा योजनेंतर्गत अनुदानाच्या रकमेमध्ये वाढ करण्याबाबत

१) सन २००१ च्या जनगणनेनुसार प्रत्येक गावातील दलित वस्तीची / वस्त्यांची लोकसंख्या किती आहे, हे विचारात घेऊन, ती वस्ती / वस्त्या दलित वस्त्या म्हणून घोषित करणारा ठराव ग्रामपंचायतीने मान्य करुन तो गटविकास अधिकाऱ्यामार्फत मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्याकडे सादर करावा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी दलित वस्ती घोषित करावी व त्याच्या प्रती जिल्हाधिकारी, विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी व संचालक, समाज कल्याण, पुणे यांना पाठवाव्यात. एकदा घोषित झाल्यानंतर ५ वर्षे त्यामध्ये बदल करता येणार नाही.

२) विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्यांनी आपल्या जिल्ह्यातील वरीलप्रमाणे घोषित केलेल्या सर्व दलित वस्त्यांना स्वतंत्र सांकेतांक देऊन त्यांची यादी तयार करावी.

३) दलित वस्तीला स्वतंत्र सांकेतांक देताना परिशिष्ट "ब" मधील जिल्हा व तालुक्याच्या यादीतील सांकेतांक देऊन दलित वस्तीचा क्रमांक पुढे जोडावा. उदा.जिल्हा उस्मानाबाद, तालुका वाशी मधील एका गावातील "डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरनगर" या दलित वस्तीचा "००१" असा क्रमांक असेल तर डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरनगर या दलितवस्तीचा सांकेतांक "२३-०८-००१" असा असेल. (जिल्ह्याचा व तालुक्याचा सांकेतांक प्रत्येकी दोन अंकी व दलित वस्तीचा सांकेतांक प्रत्येकी तीन अंकी असावा.)

४) दलित वस्तीला लोकसंख्येच्या निकषानुसार पूर्ण अनुदानाचा एकदा लाभ दिल्यानंतर पुन्हा ५ वर्षे त्या दलित वस्तीला या योजनेचा लाभ देण्यात येऊ नये. उदा.८० लोकसंख्या असलेली दलित वस्ती रु.४.०० लाख अनुदानास पात्र आहे. अशा वस्तीला पहिल्या वर्षी (२००८-०९) रु.२.०० लाख व दुसऱ्या वर्षी (२००९-१०) रु.२.०० लाख मिळतील. त्यानंतर सलग ५ वर्षे त्या वस्तीला अनुदान मिळणार नाही.

५) दलित वस्ती सुधार योजना ही जिल्हास्तरीय योजना असल्याने यासाठी अतिरीक्त निधी राज्यस्तरीय नियतव्ययातून देता येणार नाही. खास बाब म्हणून जास्तीचा निधी मंजूर करण्याचा प्रस्ताव शासनाकडे पाठविण्यात येऊ नये.

६) विभागीय समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी व समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचे दलित वस्ती सुधारणेच्या कामावर प्रत्यक्ष नियंत्रण राहील व ते आपल्या कामाच्या प्रगतीचा अहवाल समाज कल्याण संचालनालय व शासनास सादर करतील.

७) दलित वस्तींची विकास कामे घेण्यापूर्वी त्या वस्तीचा विकास कामनिहाय बृहत्त आराखडा (Master Plan) तयार करावा. या आराखड्यामध्ये मल:निस्सारण, वीज, पोचरस्ते, अंतर्गत रस्ते तसेच पर्जन्य पाण्याचा निचरा यासारख्या पायाभूत सुविधा आणि समाज मंदीरासारख्या सामाजिक बाबी दर्शविण्यात यांव्यात. सदर बृहत्त आराखडा स्थानिक परिस्थिती व गरजा लक्षात घेऊन ग्रामपंचायतीने ठरवावा व तो पंचायत समितीचे कनिष्ठ अभियंता यांनी तयार करावा व त्यास विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्याची मान्यता घ्यावी.

८) फक्त १०० मीटर लांबीच्या पोच रस्त्यांना मान्यता देण्यात यावी. "दलित वस्तींना जोडणारा रस्ता" असे काम मंजूर करताना दलित वस्तीपासून गावाकडे जाणारा रस्ता जास्तीत जास्त १०० मीटर लांबीचा असावा. यापेक्षा जास्त लांबीच्या रस्त्यांची कामे या योजनेतून घेण्यात येऊ नयेत.

९) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद यांनी जिल्ह्यामधील सर्व दलित वस्त्यांच्या बृहत आराखडयांचे पुस्तक तयार करावे व दरवर्षी ऑक्टोबरमध्ये त्यासाठीच्या तरतुदीचा प्रस्ताव सादर करावा. तसेच एप्रिल महिन्यात मागील वर्षात किती कामे झाली याचा अहवाल परिशिष्ट "क" मधील विवरणपत्रांने भरुन पाठवावा.

१०) गट विकास अधिकाऱ्याने कामे सुरु करण्यापूर्वी तेथील परिसराची छायाचित्रे घ्यावीत. काम पूर्ण झाल्यानंतर त्या परिसराची पुन्हा छायाचित्रे घ्यावीत व त्याच्या प्रती संचालक, समाज कल्याण, पुणे, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्याकडे पाठवाव्यात. यासाठी लागणारा खर्च योजनेच्या अनुदानातूनच करावा.

११) बृहत्त आराखडा राबविताना मल निस्सारणाची कामे आधी घ्यावीत. रस्त्याची कामे हाती घेताना पर्जन्य जलव्यवस्थापनाचा विचार करण्यात यावा. पाणी पुरवठ्याकरीता मुख्य पाण्याच्या टाकीपासून किंवा पाण्याच्या साठ्यापासून दलित वस्तीतील नळापर्यंत (हातपंप) (Stand Post) पाईपलाईन टाकण्यासाठी तरतूद करता येईल.

१२) काम पूर्ण झाल्यानंतर त्या ठिकाणी" हे काम सामाजिक न्याय विभागाच्या अनुसूचित जाती उपयोजनेंतर्गत पूर्ण करण्यात आले आहे." असे वाक्य कोनशिलेवर कोरुन ती बसविण्यात यावी. तसेच कोनशीलेवर कंत्राटदाराचे नाव व काम पूर्ण केल्याचा दिनांक हे देखील कोरण्यात यावे.

१३) संचालक, समाज कल्याण, पुणे यांनी या योजनेअंतर्गत होणाऱ्या कामांची तपासणी त्याच जिल्ह्याच्या विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्यामार्फत न करता दुसऱ्या जिल्ह्याच्या विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्याकडून करुन घ्यावी तसेच ५% वस्त्यांमधील कामांची तपासणी संचालक, समाज कल्याण, पुणे यांच्यामार्फत व २% वस्त्यांमधील कामांची तपासणी शासन स्तरावर करण्यांत यावी.

१४) एका महसूली गावामध्ये जर एकापेक्षा जास्त दलित वस्त्या असतील तर दलित वस्तींच्या आवश्यकतेनुसार कामे मंजूर करावीत. मात्र जातीय ऐक्यासाठी समाजमंदीर एकच असावे व ते सर्व दलित वस्त्यांना लाभ देता येईल, अशा मोकळ्या ठिकाणी असावे.

१५) वाचनालयाचे काम गावातील गरजू व्यक्तीस पाहण्यास ग्रामपंचायतीने सांगावे व त्याच्या मानधनावरील खर्च स्वतःच्या उत्पन्नातून करावा.

१६) समाज मंदीराची देखभाल ग्रामपंचायतीने करावी. भविष्यात यावरील दुरुस्ती व देखभालीचा कोणताही खर्च शासनाकडून मिळणार नाही.

१७) संचालक, समाज कल्याण, पुणे यांनी अनुदान समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्यामार्फत ग्रामपंचायतीस द्यावे. सदर अनुदान ग्रामसेवक व गटविकास अधिकारी यांच्या नावे बँकेचे संयुक्त खाते उघडून त्यात ठेवावे.

१८) शासन निर्णय, दि.४.३.१९९९ अन्वये ज्या दलित वस्त्यांना अनुदान मंजूर झाले आहे अशा वस्त्यांना फरकाचे अनुदान मंजूर करावे.असे प्रस्ताव मंजूर करताना जिल्ह्यातील सर्व दलित वस्त्यांना दलित वस्ती सुधार योजनेचा लाभ दिला गेला असला पाहिजे.

---------

दलित वस्ती सुधारणा योजना
अनुदानाच्या रकमेमध्ये वाढ करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शुध्दीपत्रक क्रमांक:दवसु-२००८/प्र.क्र.५२४/विघयो-१
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १९ डिसेंबर, २००८.

**संदर्भ :-** १) शासन निर्णय, सा.न्या.सां.का. क्री.व प.क्र.दवसु-१०९८/ प्र.क्र.३५३/मावक-२, दि.४.३.१९९९.

२) शासन पत्र, सा.न्या.सां.का. क्री.व प.क्र.दवसु-२०००/ प्र.क्र.१०७/मावक-२, दि.२२.१.२०००.

३) शासन निर्णय क्रमांक दवसु-२००८/प्र.क्र.५२४/विघयो-१, दिनांक १४/११/२००८

**शुध्दीपत्रक:-** दलित वस्ती सुधारणा योजनेच्या अनुदानाच्या रकमेमध्ये वाढ करण्याबाबत उपरोक्त संदर्भ क्रमांक ३ अन्वये शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आलेला आहे. सदर शासन निर्णयासोबत परिशिष्ट-अ मध्ये दलित वस्ती सुधारणा योजने अंतर्गत अनुदानाच्या रकमेत वाढ करण्यासंदर्भात मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करण्यात आलेली आहे. सदर परिशिष्ट-अ मधील अनुक्रमांक ७ ऐवजी परिच्छेद क्रमांक ७ खालील प्रमाणे वाचावा.

**७-अ)** दलित वस्तीची विकास कामे घेण्यापूर्वी त्या वस्तीचा विकास कामनिहाय बृहत आराखडा (Master plan) तयार करावा. या आराखडयामध्ये मलःनिसारण, विज, पोच रस्ते, अंतर्गत रस्ते तसेच पर्जन्य पाण्याचा निचरा या सारख्या पायाभूत सुविधा आणि समाज मंदिरासारख्या सामाजिक बाबी दर्शविण्यात याव्यात.

**ब)** दलित वस्ती व विकास कामनिहाय बृहत आराखडा (Master plan) तयार केल्यानंतर, सदरहू प्रस्ताव जिल्हा परिषद समाज कल्याण समितीला दलित वस्ती कामाविषयी माहिती असणे आवश्यक असल्याने व जिल्हयामध्ये सर्व तालुका व सर्व गांव / वस्ती यांचा दलित वस्ती कामामध्ये समावेश केला किंवा कसे हे पाहण्यासाठी सदर समिती समोर ठेवण्यात यावा.

**क)** सदर बृहत आराखडा (Master plan) स्थानिक परिस्थिती व गरजा लक्षात घेऊन ग्राम पंचायतीने ठरवावा व तो पंचायत समितीचे कनिष्ठ अभियंता यांनी तयार करावा व त्यास विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्याची मान्यता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(एन. आरुमुगम)
सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

**प्रति,**
सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महासंचालक, अनुसूचित जाती उप योजना, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.
अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
सर्व विभागीय आयुक्त
सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
सर्व विभागीय समाज कल्याण अधिकारी
सर्व विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी
सर्व समाजकल्याण अधिकारी, गट-ब, जिल्हा परिषद
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
वित्त विभाग, (का- अर्थ-७/व्यय-१४), मंत्रालय, मुंबई
ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई / नगर विकास विभाग मंत्रालय मुंबई
सह सचिव/ उप सचिव / अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी, सा.न्या. व वि. स. विभाग, मंत्रालय
निवड नस्ती-का-विघयो-१

अनुसूचित जाती उपयोजनेतील जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी वितरीत करणे व या निधीतील कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबतची व <u>पुनर्विनियोजनाची सुधारीत कार्यपध्दती.</u>

**महाराष्ट्र शासन**

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक - विघयो-२००९/प्र.क्र.८४९/विधयो-१.

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : ४ फेब्रुवारी, २०१०.

**संदर्भ :-** १) शासन निर्णय, नियोजन विभाग क्र.विघयो-१०९५/प्र.क्र.१९/का.१४५३, दि.१५ नोव्हेंबर, १९९५

२) शासन निर्णय, नियोजन विभाग क्र.विघयो-१०९८/प्र.क्र.६/का.१४५३, दि.१५ मार्च, १९९९

३) शासन निर्णय, नियोजन विभाग क्र.जिवायो-१००७/प्र.क्र.३९/का.-१४४४ दि.१६.२.२००८ व शुध्दीपत्रक, दि.१६.६.२००८.

**<u>प्रस्तावना</u> :-** जिल्हा हा नियोजनाचा आधारभूत घटक मानून विकेंद्रीकरणाची प्रक्रीया १९७४-१९७५ पासून सुरु करण्यात आली. जिल्हा नियोजनासाठी प्रत्येक जिल्ह्यात जिल्हा नियोजन समिती कार्यरत आहे. नियोजन विभागाच्या संदर्भाधीन क्रमांक १ च्या शासन निर्णयान्वये अनुसूचित जाती उपयोजना तयार करणे व तिचे संनियंत्रण करणे इत्यादी कामे प्रायोगिक स्वरुपात व संदर्भाधीन क्रमांक २ च्या शासन निर्णयान्वये कायम स्वरुपी सामाजिक न्याय विभागाकडे सोपविण्यात आली आहेत. त्यानुसार अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठी नियोजन विभागाकडून नियतव्यय प्राप्त झाल्यानंतर त्यापैकी जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठी नियतव्यय निश्चित करुन तो प्रत्येक जिल्हयाला जिल्हयातील अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात वाटप करण्यात येतो. जिल्हयातील विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हयातील सर्व विभागांच्या मागण्या विचारात घेऊन जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेचे प्रारुप आराखडे तयार करुन जिल्हा नियोजन समितीच्या मान्यतेने या विभागाकडे सादर करतात. सर्व जिल्हयांचे वार्षिक प्रारुप आराखडे प्राप्त झाल्यानंतर मा. मंत्री, सामाजिक न्याय यांच्या अध्यक्षतेखाली विभागवार बैठका होऊन अनुसूचित जाती उप योजनेच्या जिल्हा वार्षिक योजनेला अंतिम स्वरुप देण्यात येते. व योजना निहाय नियतव्ययाचे वाटप नियोजन विभागाला व सर्व

संबंधित प्रशासकीय विभागांना कळविण्यात येते. सदर निधी अर्थसंकल्पित करुन घेणे, निधीचे वाटप जिल्हा स्तरापर्यंत करणे, योजनांना प्रशासकीय व तांत्रिक मान्यता देणे व त्याचे समन्वयन करणे इत्यादी, बाबी संबंधित प्रशासकीय विभागामार्फत केल्या जातात..

नियोजन विभागाने सन २००८-२००९ या आर्थिक वर्षापासून सर्वसाधारण जिल्हा योजनेबाबत निधी अर्थसंकल्पीत करण्याची स्वतंत्र कार्यप्रणाली / पध्दत अवलंबिलेली आहे. त्या अनुषंगाने निधी अर्थसंकल्पीत करणे, वितरीत करणे व या निधीतील कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत सुधारीत कार्यपध्दतीसाठी संदर्भाधिन क्र.३ च्या शासन निर्णयान्वये व शुध्दीपत्रकान्वये सर्व विभाग प्रमुख /कार्यालय प्रमुखांना सुचना निर्गमित केलेल्या आहेत. त्याच धर्तीवर अनुसूचित जाती उपयोजनेतील जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी अर्थसंकल्पीत करण्याच्या कार्यपध्दतीत बदल करण्याचा निर्णय दि. ०३.०६.२००९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला असून त्या प्रमाणे मंत्रिमंडळ निर्णयाची अंमलबजावणी करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

**शासन निर्णय :-** अनुसूचित जाती उपयोजनेतील जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी वितरीत करणे व त्यामधील कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबतच्या कार्यपध्दतीमध्ये बदल करुन यापुढे जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी अर्थसंकल्पीत करणे, वितरीत करणे, प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणे तसेच पुर्नविनियोजन करणे याबाबत खाली नमूद केल्याप्रमाणे सुधारीत कार्यपध्दती अवलंबिण्यास शासन मान्यता देत आहे :-

१ **जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेचा आराखडा तयार करणे** - या संदर्भात सामाजिक न्याय विभागाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या जिल्हा वार्षिक योजना तयार करावयाच्या आराखडयासंदर्भातील सुचना विचारात घेण्यात याव्यात. त्याचप्रमाणे नियोजन विभागाच्या संदर्भिय क्र. ३ च्या शासन निर्णयातील जिल्हा वार्षिक योजनेचा आराखडा तयार करण्याबाबत दिलेली कार्यपध्दती अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठीही अवलंबिण्यात यावी.

२ **जिल्हा वार्षिक योजनेचा निधी अर्थसंकल्पीत करणे :-**

२.१ सध्या जिल्हा नियोजन समितीने प्रस्तावित केलेल्या तरतुदी एकत्रित करुन तसेच राज्य स्तरावर काही तरतुदी करावयाच्या असल्यास त्यांचा समावेश करुन संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागामार्फत एकत्रित तरतुदी विधीमंडळासमोर अर्थसंकल्पात सादर केल्या जातात व विधीमंडळाची मान्यता मिळाल्यानंतर सदर निधीचे वाटप मंत्रालयीन प्रशासकीय

विभागांमार्फत जिल्हयांना केले जाते. या प्रक्रियेस काही कालावधी लागतो व जिल्हा स्तरावर योजना कार्यान्वयीन करण्यासाठी कमी कालावधी उपलब्ध होतो.

२.२ नवीन पध्दतीनुसार जिल्हा नियोजन समितीने मान्य केलेल्या जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेची तरतुद **सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य** विभागाच्या मान्यतेनंतर अर्थसंकल्पीय प्रकाशनात जिल्हानिहाय स्वतंत्र मागणीखाली विधी मंडळाला सादर केली जाईल.

२.३ सर्व जिल्ह्यांची जिल्हावार मागणी **सामाजिक न्याय** व विशेष सहाय्य विभागाच्या एकाच पुस्तकामध्ये विधी मंडळासमोर मान्यतेसाठी सादर करण्यात येईल.

२.४ प्रत्येक प्रशासकीय विभागाच्या राज्यस्तरीय योजना तसेच अनुसूचित जाती उप योजना व आदिवासी विकास योजना यांच्या तरतुदी दर्शविणारी मागणी संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडून सादर केली जाईल. मात्र प्रत्येक विभागाला त्यांनी विधी मंडळाला सादर केलेल्या मागणीशिवाय **अनुसूचित जाती उपयोजनां**पैकी किती तरतुद प्राप्त होत आहे ही माहिती दर्शविणारा मतदानास आवश्यक नसणारा तक्ता (Statement not requiring voting) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडून नियोजन विभागामार्फत विधीमंडळाला माहितीसाठी स्वतंत्रपणे सादर करण्यात येईल.

२.५ जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेचे रुपांतर जिल्हाधिकारी कार्यालयांनी अर्थसंकल्पीय विवरणपत्रात अनुसूचित जाती उपयोजनेंतर्गत लेखाशिर्षाखाली करावे तसेच संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणांच्या सल्ल्याने प्रतिमाह खर्चाचा तपशील प्राप्त करुन रोख प्रवाह (cash flow) तयार करावा. अर्थसंकल्पीय प्रकाशनाच्या भाग-तीन परिशिष्टात समाविष्ट करण्यासाठी विहीत नमुन्यात रस्ते, साकव, इमारती व तत्सम बांधकामाची यादी आणि रोखप्रवाहाचे विवरण जिल्हाधिकारी यांनी वार्षिक योजनेच्या अर्थसंकल्पीय विवरण पत्राबरोबर सादर करावे. मंजुर नियतव्ययाच्या मर्यादेत जी बांधकामे त्यावर्षी अथवा अधिकाधिक पुढील वर्षी पूर्ण होणार असतील अशीच बांधकामे यादीत समाविष्ट करावीत.

२.६ जिल्हा योजनेतील केंद्र पुरस्कृत योजनेतील राज्य हिश्श्याची तरतुद जिल्हा योजनेमध्ये करून अर्थसंकल्पीय तरतुदीचे वाटप जिल्हाधिकारी कार्यान्वयीन यंत्रणेला करतील. मात्र ज्या

योजनांबाबत केंद्र शासनाच्या हिश्श्याची तरतुद राज्य शासनाच्या खाती जमा (एकत्रीत निधीमध्ये) होते, त्या रकमेची अर्थसंकल्पात तरतुद करून संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून प्रचलीत पध्दतीने कार्यान्वयीन यंत्रणेला वाटप केले जाईल. केंद्र पुरस्कृत योजनांच्या बाबतीत ज्या प्रमाणात केंद्र शासनाचा हिस्सा मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांमार्फत प्राप्त होईल त्या प्रमाणात आणि योजनांच्या वित्तीय हिश्श्याच्या प्रमाणात (financing pattern) जिल्हा योजनांचा निधी खर्च करावा. उदा. एका जिल्ह्यासाठी १०० रुपयांची तरतुद करावयाची असेल आणि त्यामध्ये केंद्राचा हिस्सा ७५% व राज्याचा हिस्सा २५% असे असल्यास जिल्ह्याच्या योजनेमध्ये २५ रुपयांची तरतुद करावी. संबंधित प्रशासकीय विभागाने केंद्र शासनाचा हिस्सा म्हणून ६० रूपये वितरीत केल्यास राज्य शासनाचा हिस्सा म्हणून २० रुपये जिल्हाधिकारी यांनी विभागाच्या जिल्हास्तरीय कार्यान्वयीन यंत्रणेस खर्च करण्यास प्राधिकृत करावे.

२.७ अनुसूचित जाती उपयोजनेच्या बाबतीत सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या अर्थसंकल्पिय प्रकाशनात जिल्हावार योजना व मागण्या विधीमंडळासमोर मा. मंत्री (सामाजिक न्याय) यांचेकडून सादर केल्या जातील. जिल्हा योजनांमध्ये समाविष्ट रकमेच्या मागण्यांवरील चर्चेमध्ये सहभागी होणे व उत्तरे देणे व तत्सम विधीमंडळ कार्यनियमावली अंतर्गत इतर कार्यवाही, संबंधित विषयांचे मा. मंत्री महोदय यांचेकडून करण्यात येईल.

२.८ विधी मंडळाने अर्थसंकल्पिय मान्यता दिल्यानंतर संबंधित जिल्ह्यांसाठी असलेल्या एकूण तरतुदीचे वितरण सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडून संबंधित जिल्हाधिकारी यांना विहित कार्यपध्दतीनुसार करण्यात येईल.

२.९ जिल्हाधिकारी हे त्या जिल्ह्याच्या अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठी निधी वाटपासंदर्भात नियंत्रक अधिकारी राहतील. संबंधित जिल्हाधिकारी हे त्यांना प्राप्त झालेल्या निधीचे कार्यान्वयीन यंत्रणेला वाटप करण्यास सक्षम राहतील.

२.१० जिल्हाधिकारी यांनी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडून निधी प्राप्त झाल्यापासून जास्तीत जास्त एक महिन्याच्या आत कार्यान्वयीन यंत्रणांना तात्काळ वाटप करणे आवश्यक राहील. एखाद्या जिल्हाधिकाऱ्याने सदरची जबाबदारी वेळीच पार पाडली नाही तर संबंधित

विभागीय आयुक्त यांनी संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांकडून निधी वाटपाचे काम पूर्ण करुन घेणे अनिवार्य राहील.

३. **प्रशासकीय मान्यतेची कार्यवाही :-**

३.१ परिच्छेद ३.२ मधील प्रकरणे सोडून जिल्हा वार्षिक योजनेतील इतर कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्याचे प्रशासकीय विभागाचे व त्यांच्या क्षेत्रीय यंत्रणांचे सर्व अधिकार जिल्हाधिकारी यांना असतील.

३.२ स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडील (जिल्हा परिषद, नगर पालिका, महानगरपालिका, नगर पंचायत) योजनांसाठी त्यांना असलेले प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार प्रचलित पध्दती प्रमाणे कायम रहातील.

३.३ प्रशासकीय मान्यता देण्यासंबधी संबंधित मंत्रालयीन विभागांकडून जिल्हाधिकारी तसेच स्थानिक स्वराज्य संस्था यांना मार्गदर्शक सूचना, निकष व तपासणी याद्या निर्गमित करण्यात येतील. त्याप्रमाणे जिल्हाधिकारी व स्थानिक स्वराज्य संस्था यांनी प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्याची कार्यवाही करावी.

३.४ जिल्हा वार्षिक योजनेतील कामे दोन वर्षात पूर्ण होणे अपेक्षित असून त्यामध्ये सुधारीत प्रशासकीय मान्यतेची आवश्यकता वाटल्यास मूळ प्रशासकीय मान्यतेपेक्षा ३० टक्के पर्यंतच्या जास्त रकमेच्या प्रस्तावाला सुधारीत प्रशासकीय मान्यता देण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी यांना असतील.

३.५ ३० टक्के पेक्षाही अधिक रक्कमेची सुधारीत प्रशासकीय मान्यता देण्याची आवश्यकता वाटल्यास मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाच्या सद्याच्या कार्यप्रणालीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी. जिल्हा योजनेतंर्गत मंजुर कामाच्या व्याप्तीमध्ये वाढ करण्यात येऊ नये. कामाच्या मूळ व्याप्तीमध्ये १० टक्केपेक्षा अधिक वाढ होत असल्यास, स्वतंत्र काम समजून नव्याने प्रशासकीय मान्यता घेणे आवश्यक राहील. मात्र काही अपवादात्मक परिस्थितीत १० टक्के पेक्षा अधिक वाढीची कामे सामाजिक न्याय विभागाच्या सहमतीने करता येतील.

४. **तांत्रिक मान्यतेचे व तत्संबधीचे अधिकार :-**

४.१ जिल्हा वार्षिक योजने अंतर्गतच्या कामांना तांत्रिक मान्यता देण्याचे अधिकार संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाच्या कार्यान्वयीन यंत्रणेच्या अधिकाऱ्यांना सध्याप्रमाणेच असतील.

४.२ तांत्रिक मान्यता देण्यासंदर्भात संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडून जिल्हास्तरीय अधिकाऱ्यांना तांत्रिक मान्यतेच्या दृष्टीने मार्गदर्शक सूचना व तपासणी यादी निर्गमित करण्यात येईल.

५. **निविदा व खरेदी प्रक्रीया :-**

निविदा मागविणे, स्वीकृत करणे व खरेदी करणेबाबतचे सर्व अधिकार प्रचलित पध्दतीनुसार राहतील.

६. **योजनेची अंमलबजावणी; सनियंत्रण, लेखा परीक्षण व विधी मंडळ कामकाज विषयक बाबी हाताळणे :-**

६.१ कामाची गुणवत्ता राखण्याची जबाबदारी संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणेची राहील.

६.२ संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांकडून तांत्रिक गुणवत्तेबाबत संनियंत्रण केले जाईल.

६.३ जिल्हा योजनेच्या अंमलबजावणीवर, खर्चावर व तांत्रिक बाबींवर संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे नियंत्रण असेल. तथापि, जिल्हाधिकारी यांनी सर्वसाधारण योजनेचा आढावा घेताना जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेच्या खर्चाचाही आढावा घ्यावा व या आढावा बैठकीला विभागीय समाज कल्याण अधिकारी व संबधित जिल्हयाचा विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांना उपस्थित रहाण्याविषयी सूचित करावे.

६.४ जिल्हा वार्षिक योजनांच्या खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र, पूर्णत्वाचे दाखले, खर्चाचा ताळमेळ व विनियोजन लेखे इ.बाबतची सर्व कार्यवाही करण्याची जबाबदारी संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाची राहील.

६.५ जिल्हा योजनेतील गैरव्यवहार, लेखा आक्षेप, लोकलेखा समिती व विधीमंडळ कामकाज इ. बाबींसाठी संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणा व त्यांचा मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग जबाबदार राहील.

६.६ जिल्हास्तरीय कार्यकारी यंत्रणा, संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना प्रशासकीय मान्यता, प्रत्यक्ष खर्च, भौतिक साध्य याबाबतची माहिती देतील. जिल्हा योजना संबंधी विधीमंडळाला

माहिती सादर करणे तसेच विधान मंडळाच्या मार्गदर्शक सुचनांचे पालन करणे, अर्थसंकल्पीय नियमावलीच्या तरतुदीनुसार विविध बाबींसंबधी कार्यवाही करण्याची जबाबदारी प्रशासकीय विभागांची राहील.

६.७ जिल्हास्तरीय योजनांचे मासिक खर्चाचे अहवाल दरमहा ५ तारखेपर्यंत जिल्हाधिकारी यांना संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणा सादर करतील.

६.८ जिल्हाधिकारी हे प्रत्येक महिन्याच्या १० तारखेपूर्वी वार्षिक योजनेच्या खर्चाचे अहवाल विभागीय आयुक्त, संचालक, समाज कल्याण संचालनालय, पुणे तसेच सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग व नियोजन विभाग यांना सादर करतील.

**७. जिल्हा वार्षिक अनुसूचित जाती उपयोजनेचे पुर्नविनियोजन व सुधारीत अंदाज :-**

७.१ जिल्हा योजनेतील मंजूर अर्थसंकल्पीत तरतुदीमधील योजना / कार्यक्रमांतर्गत पुर्नविनियोजन करण्याचे अधिकार जिल्हा नियोजन समितीच्या पूर्व मंजूरीने जिल्हाधिकारी यांना असतील.

७.२ पुनर्विनियोजन करताना अनुसूचित जाती उपयोजनेची तरतूद फक्त अनुसूचित जाती उप योजनेसाठी वळविता येईल. मात्र अनुसूचित जाती उप योजनेतंर्गत सामाजिक न्याय विभागाच्या एखादया योजनेखालील बचत फक्त सामाजिक न्याय विभागाच्याच अनुसूचित जाती उपयोजनेखालील दुस-या योजनेसाठी किंवा आवश्यकता भासल्यास केंद्र पुरस्कृत योजनेखालील अनुसूचित जाती उप योजनेसाठी वळविता येईल. तथापी सामाजिक न्याय विभागाच्या एखादया योजनेखालील बचत अन्य योजनांसाठी आवश्यक नसल्यास विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिका-यांनी तसे प्रमाणित करुन ही बचत अनुसूचित जाती उपयोजनेखालील अन्य विभागाच्या अनुसूचीत जाती उपयोजनेतंर्गत राबविण्यांत येणा-या योजनांसाठी वापरण्यासाठी संचालक, समाजकल्याण,पूणे यांच्या मान्यतेसाठी प्रस्ताव सादर करावा. संचालक, समाजकल्याण,पूणे यांनी सदर प्रस्तावास मान्यता दिल्यानंतर ही बचत अन्य विभागांच्या योजनांसाठी पुर्नविनियोजनाद्वारे उपलब्ध करुन देता येईल.

७.३ अनुसूचित जाती उपयोजनेची एका जिल्हयाने समर्पित केलेली तरतूद दुस-या कोणत्याही जिल्हयाच्या अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठी किंवा राज्यस्तरीय योजनांसाठी वळविण्याचे अधिकार

किंवा राज्यस्तरीय याजनेची तरतूद आवश्यकता भासल्यास जिल्हास्तरीय योजनासाठी वळविण्याचे अधिकार सामाजिक न्याय विभागाला राहतील.

७.४ जेव्हा आचारसंहिता किंवा अन्य संविधानिक अडचणींमुळे जिल्हा नियोजन समितीची बैठक आयोजित करणे शक्य नसेल अशावेळी महसूल विभागीय आयुक्तांच्या मान्यतेने पुनर्विनियोजन करण्यात येईल, परंतु अशा पुनर्विनियोजनाची माहिती जिल्हा नियोजन समितीच्या पुढील बैठकीत सादर करण्यात येईल.

७.५ अर्थसंकल्पीय कार्यप्रणालीप्रमाणे सुधारीत अंदाज संबंधित विभागांना कळवून त्याची एक प्रत सामाजिक न्याय विभागाला पाठविल्यानंतर जिल्हाधिकारी यांना पुनर्विनियोजन करता येणार नाही व तसा प्रस्तावही सामाजिक न्याय विभागाला पाठविता येणार नाही.

७.६ जिल्हा वार्षिक योजनेसाठी निश्चित केलेला नियतव्यय पूर्णपणे अर्थसंकल्पीत करण्याची जबाबदारी जिल्हाधिकारी व सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग यांची राहील. योजना निहाय तपशील विहीत वेळेत शासनास सादर करण्यास व संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून वितरीत झालेला निधी संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणांना वितरीत करण्यास जिल्हाधिकारी जबाबदार राहतील. प्राप्त तपशीलाप्रमाणे निधी अर्थसंकल्पीत करण्याची जबाबदारी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाची राहील.

७.७ प्राप्त झालेल्या तरतुदीपैकी खर्च पूर्णपणे होईल किंवा कसे, याचा अंदाज प्रत्येक कार्यान्वयीन यंत्रणेने घ्यावा आणि त्यांना असे वाटले की, निधी पूर्णपणे खर्च होणार नाही व काही रक्कम शिल्लक राहाणार आहे तर त्यांनी तसा प्रस्ताव जिल्हाधिकारी यांना ५ मार्चपर्यंत मिळेल, या बेताने पाठवावा. जिल्हा कार्यान्वयीन यंत्रणेने ५ मार्चपर्यंत संभावीत बचत समर्पित केली नाही व तरतूद पूर्णपणे खर्च झाली नाही तर त्याची जबाबदारी संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणेची राहील.

७.८ जिल्हाधिकारी यांनी संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणेकडून प्राप्त झालेली बचत / समर्पित निधी लक्षात घेऊन जिल्हा योजना निधीमधून काही रक्कम समर्पित करावयाची असल्यास सदर आदेश १० मार्चपूर्वी काढणे आवश्यक राहील. जिल्हाधिकारी यांनी काढलेल्या निधी समर्पणाची प्रत सामाजिक न्याय विभागास १५ मार्चपर्यंत मिळेल याबाबतची खबरदारी जिल्हाधिकारी यांनी घ्यावी. कार्यान्वयीन यंत्रणेकडून निधी ५ मार्चपर्यंत समर्पित झाला

असल्यास व जिल्हाधिकाऱ्यांनी निधी समर्पणाचे आदेश विहीत मुदतीत काढले नाहीत तर जबाबदारी संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहील.

७.९ जिल्हा योजनेसाठी योजनानिहाय तपशील व रकमेची फोड (Breakup) सामाजिक न्याय विभागाला सादर करणे ही जबाबदारी संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहील. जिल्हाधिकारी यांनी अशी तपशीलवार माहिती सादर केली नाही तर त्याबाबत जिल्हाधिकारी जबाबदार राहतील.जिल्ह्यांकडून योजनानिहाय तपशील प्राप्त झाल्यावर एकत्रित मागणी विधी मंडळाला सादर करणे व विधी मंडळाने मान्य केलेल्या तरतुदीचे जिल्हानिहाय वाटप करणे ही जबाबदारी संबंधित प्रशासकीय विभागाची राहील.

८. वरील सुधारीत कार्यपध्दत सन २०१०-२०११ या आर्थिक वर्षापासून अवलंबिण्यात येणार असल्याने सर्व जिल्हाधिकारी यांनी याबाबींची त्वरीत कार्यवाही करावी.

९. हे आदेश नियोजन व वित्त विभागाच्या मान्यतेने व वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र.४७०/०९/व्यय-१४, दि.२४.१२.२००९ अन्वये प्राप्त सहमतीस अनुलक्षून निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१०. हा शासन निर्णय शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१००२४१५४३२००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(सतीश म. गवई)
प्रधान सचिव,
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य

मा.राज्यपालांचे सचिव,
मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
मा. उप मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
मा. मंत्री ( नियोजन व वित्त),
मा. मंत्री ( सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य),
मा. राज्यमंत्री, (सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य),
सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव / स्वीय सहाय्यक.
मुख्य सचिव,

(17)



प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व मंत्रालयीन विभागाचे अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
सदस्य सचिव,उर्वरित महाराष्ट्र, वैधानिक विकास मंडळ, नवीन प्रशासकीय इमारत,
१८ वा मजला, मुंबई.
सदस्य सचिव,मराठवाडा, वैधानिक विकास मंडळ, नवीन प्रशासकीय इमारत, जिल्हाधिकारी
कार्यालय कंपाऊंड, तळमजला, औरंगाबाद.
सदस्य सचिव, विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ, बी- २३/१,साऊथ अंबाझरी मार्ग,
अंध विद्यालयजवळ,नागपूर.
अध्यक्ष,अनुसूचित जाती/ जमाती आयोग, वरळी, मुंबई.
सर्व विभागीय आयुक्त.
सर्व जिल्हाधिकारी तथा सदस्य सचिव, जिल्हा नियोजन व विकास समिती.
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई.
संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.
मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, मुंबई, पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, अमरावती.
उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, मुंबई, पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, अमरावती.
महालेखापाल ( लेखा व अनुज्ञेयता ) महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.
महालेखापाल ( लेखा परीक्षा ) महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई.
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
संचालक, समाज कल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे, ( १० प्रती )
सह संचालक,अनुसूचित जाती उपयोजना, समाज कल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
सर्व विभागीय समाज कल्याण अधिकारी.
सर्व जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी.
सर्व विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी.
सर्व उपसचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, सामाजिक न्याय विभाग.
निवड नस्ती, कार्यासन विघयो-१.

-----------

(18)

समाज कल्याण विभाग,
जिल्हा परिषद, वर्धा
आवक क्र. २
दिनांक
का.अ. सकअ

दलित वस्ती सुधारणा योजना
अनुदानाच्या रकमेत वाढ करणेबाबत

# महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
शासन निर्णय,क्रमांकः-दवसु-२०११/प्र.क्र. ३४२/अजाक
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :- ५ डिसेंबर, २०११

वाचाः- १) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
क्रमांकः-दवसु-२००८/प्र.क्र.५२४/विघयो-१,दिनांक १४/११/२००८
२) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
क्रमांकः-दवसु-२००८/प्र.क्र.५२४/विघयो-१,दिनांक १९/१२/२००८

प्रस्तावनाः- दलित वस्ती सुधार योजनेचा एक भाग म्हणून ग्रामीण व शहरी भागामधील दलित वस्त्यातील अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांच्या मूलभूत गरजा भागविण्यासाठी प्रत्येक दलित वस्तीला सन १९९९ पासून रु.५,००,०००/- (रुपये पाच लाख फक्त) इतके अनुदान मंजूर करण्यात येत होते. शासन निर्णय, दिनांक १४.११.२००८ अन्वये दलित वस्तीच्या लोकसंख्येच्या निकषानुसार लोकसंख्येच्या प्रमाणात अनुदानाच्या रकमेत वाढ करण्यात आली होती. या योजनेंतर्गत घेण्यात येणारे बांधकाम उदा. जोडरस्ते, गटारे बांधकाम, पाणी पुरवठा,दलित वस्ती अंतर्गत रस्ते, दलित वस्तींना पाणीपुरवठा करणाऱ्या विहिरींची दुरुस्ती, वीज पुरवठा व समाज मंदिर बांधकामांच्या खर्चाची किंमत दिवसेंदिवस वाढत असल्याने तसेच योजनेची उपयोगिता लक्षात घेता, या योजनेंतर्गत दिल्या जाणाऱ्या अनुदानामध्ये वाढ तसेच अन्य सुधारणा करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णयः- दलित वस्ती सुधारणा योजनेच्या सर्व बाबींचा विचार करुन दलित वस्ती सुधारण्यासाठी लोकसंख्येच्या निकषानुसार जास्तीत जास्त रु. २०,००,०००/- (रुपये वीस लाख फक्त) अनुदान देण्याबाबत सोबतच्या परिशिष्ट 'अ' मध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्तींच्या अधिन राहून सुधारणा करण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यास अनुसरुन प्रत्येक दलित वस्तीला लोकसंख्येच्या प्रमाणात पुढीलप्रमाणे अनुदानाच्या रकमेत वाढ करण्यास शासन मंजूरी देत आहे:-

| अ.क्र. | लोकसंख्या | अनुदान रक्कम (रुपये लाखात) |
|---|---|---|
| १ | १० ते २५ | २.०० लाख |
| २ | २६ ते ५० | ५.०० लाख |
| ३ | ५१ ते १०० | ८.०० लाख |
| ४ | १०१ ते १५० | १२.०० लाख |
| ५ | १५१ ते ३०० | १५.०० लाख |
| ६ | ३०१ च्या पुढे | २०.०० लाख |

२. ही योजना दिनांक १.१२.२०११ पासून अंमलात येईल.

३. दलित वस्ती सुधारणा योजनेंतर्गत करण्यात येणारे बांधकाम ग्रामपंचायत व पंचायत समितीच्या मदतीने करण्यात यावे. आयुक्त, समाजकल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

४. दलित वस्ती सुधारणा योजनेसाठी होणारा खर्च पुढील लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा व हा खर्च प्रतिवर्षी करण्यात येणाऱ्या तरतूदीमधून भागविण्यात यावा:-

२२२५- अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्ग यांचे कल्याण,
०१- अनुसूचित जातीचे कल्याण,
८००- इतर खर्च, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना
(०६)(०२) महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ याच्या कलम १८७ अन्वये जिल्हा परिषदांना अनुदाने-दलित वस्त्यांची सुधारणा
(२२२५ ३०५ ५)
३१- सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर)

५. सदर शासन निर्णय हा ग्रामीण दलित वस्त्यांसाठी असून नागरी दलित वस्त्यांसाठी नगर विकास विभागामार्फत स्वतंत्रपणे कार्यवाही करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

( सुनंदा मो. घड्याळे )
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति:-
आयुक्त, समाजकल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सर्व विभागीय आयुक्त
महालेखापाल ,(लेखा व अनुज्ञेयता/ लेखापरिक्षण) महाराष्ट्र-१/२ ,मुंबई/नागपूर
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई
सहसचिव, मा. मुख्यमंत्री यांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई
सह आयुक्त, समाजकल्याण (अनुसूचित जाती उपयोजना),महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
वित्त विभाग/ नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
सर्व प्रादेशिक उपायुक्त, समाजकल्याण
सर्व सहायक आयुक्त,समाजकल्याण
सर्व जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद
मा. मंत्री, सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय, मुंबई
मा. राज्यमंत्री, सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय, मुंबई
मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक,मंत्रालय, मुंबई
ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
उपसचिव/ कक्ष अधिकारी (अर्थसंकल्प), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,मंत्रालय, मुंबई
निवडनस्ती (अजाक)

प्रधान सचिव,नगर विकास विभाग यांना विनंती करण्यात येते की, उपरोक्त अनुदानाच्या रकमेतील वाढ लक्षात घेऊन नागरी दलित वस्ती सुधारणा योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी स्वतंत्र शासन निर्णय निर्गमि‌त करावा.

एच-२४१७ -१३

परिशिष्ट 'अ'

शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
क्रमांकः-बवसु-२०११/प्र.क्र.४४२/अजाक दिनांक ५/१२/२०११

## दलित वस्ती सुधारणा योजनेंतर्गत अनुदानाच्या एकमेव बाब करणेबाबत

| अ.क्र. | मुद्दा | बदल |
|---|---|---|
| १ | योजनेच्या नावात बदल | योजनेचे नांव "दलित वस्ती सुधार योजना" ऐवजी "अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीचा विकास करणे." असे असावे. |
| २ | दलित वस्तीची लोकसंख्या | सदरहू वस्ती घोषित करण्याचे निकष अधिक स्पष्ट असावेत. लोकसंख्येमध्ये दरवर्षी बदल होणार हे लक्षात घेता अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीतील लोकसंख्येची मोजणी करताना जनगणनेच्या निकषाबरोबर या वस्तीमध्ये असलेली प्रत्यक्ष लोकसंख्या लक्षात घेऊन, त्याप्रमाणे ग्राम सभेने ठराव पारित करावा व तो ग्राम पंचायतीकडे पाठविण्याची कार्यवाही करावी. त्यानंतर अशा अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीची तपासणी करुन,आवश्यक दुरुस्तीनंतर पंचायत समितीचा संकलित प्रस्ताव जिल्हा समितीकडे पाठविण्याचे अधिकार गट विकास अधिकाऱ्यांना असावेत. |
| ३ | योजनेअंतर्गत घ्यावयाची कामे | पाणी पुरवठ्याची कामे,मलनिस्सारण, वीज, गटर बांधणे, अंतर्गत रस्ते, पोचरस्ते, पर्जन्य पाण्याचा निचरा (Rain Water Harvesting). इ. कामे प्राधान्याने घ्यावीत व गावातील सर्व वस्त्यांमधील मूलभूत सुविधांची कामे झाल्यानंतर समाजमंदिराचे बांधकाम करावे. जातीय ऐक्याच्या दृष्टीने संपूर्ण गावांसाठी एकच समाजमंदिर असावे व ते सर्व अनुसूचित जाती व नवबौध्द जातींच्या सर्व वस्त्यांना लाभ घेता येईल अशा मोक्याच्या ठिकाणी असावे. |
| ४ | पोहोच रस्ते | या योजनेअंतर्गत घेण्यात येणारे पोहोच रस्ते गावातील मुख्य रस्त्यापासून जिथपर्यंत अनुसुचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्त्या आहेत तिथपर्यंत घेण्यात यावेत. |
| ५ | समाजमंदिराबाबत | अनुसुचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीचा विकास करणे या योजनेअंतर्गत घ्यावयाच्या समाज मंदिराच्या बांधकामासाठी Type Plan निश्चित करुन त्याची बांधकाम मर्यादा रु.७.०० लाख करावी. समाज मंदिराचे बांधकाम झाल्यानंतर ते सुस्थितीत ठेवण्याची जबाबदारी ग्राम पंचायतीवर राहील. समाजमंदिराची दैनंदिन देखभाल व स्वच्छता रहावी यासाठी हे समाजमंदिर खाजगी कार्यक्रमासाठी नाममात्र भाड्याने देता येईल. हे भाडे किती असावे याबाबत ग्रामपंचायतीने निर्णय घेऊन ते वसूल करावे. त्यांचे स्वतंत्र खाते ठेवुन, त्यातुन दैनंदिन देखभाल व स्वच्छतेचा खर्च भागविण्यात यावा. परंतु ५ वर्षांनी रु. १.०० लाख पर्यंत दुरुस्ती करता येईल.हा दुरुस्ती खर्च अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीचा विकास करणे या योजनेसाठी दिलेल्या निधीतून भागविण्यात यावा. |

| अ.क्र. | मुद्दा | तपशील |
|---|---|---|
| ६ | सामाजिक न्याय विभागाच्या नामफलकाबाबत | अनुसूचित जाती व नवबौध्द घटकांच्या वस्तीचा विकास करणे या योजनेअंतर्गत घेण्यात आलेल्या कामांचा सविस्तर तपशील व झालेला खर्च याची माहिती देण्यासाठी कोनशिला /नामफलक बसविण्यात यावा. |
| ७ | कामाच्या निवडीचे अधिकार | या योजनेंतर्गत करावयाच्या कामांचा ग्रामपंचायतीकडून प्राप्त झालेला प्राधान्यक्रम व निकड लक्षात घेऊन कामांची निवड करण्याचे पुर्ण अधिकार मुख्य/अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीला असावेत.त्यामध्ये कार्यकारी अभियंता,जिल्हा परिषद , मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी व संबधित पंचायत समितीचे गट विकास अधिकारी सदस्य राहतील, जिल्हा परिषदेचे समाज कल्याण अधिकारी हे सदस्य सचिव राहतील. |
| ८ | प्रशासकीय मंजूरी | कामांना प्रशासकीय मंजुरी देण्याचे अधिकार अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना जिल्हा परिषद व पंचायत समितीच्या अधिनियमानुसार असतील. |
| ९ | दलित वस्तीच्या कामाचे नियंत्रण | कामावर प्राथमिक नियंत्रण पंचायत समितीचे गट विकास अधिकारी ,संबधित उप अभियंता व जिल्हा परिषदेचे कार्यकारी अभियंता यांचेकडे राहील. कामाची निवड प्रशासकीय मान्यतेची कार्यवाही व निधी वितरण प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या सप्टेंबर महिना अखेर पुर्ण व्हावी व शक्यतो कामे त्याच आर्थिक वर्षात पूर्ण व्हावीत. कोणत्याही परिस्थितीत कामे मंजुर केल्यापासून एक वर्षाच्या आत संबंधित ग्रामसेवकाच्या साहाय्याने ग्रामपंचायतीमार्फत पुर्ण करण्याची जबाबदारी त्या त्या तालुक्याच्या गट विकास अधिकाऱ्याची राहील. गावातील काम अपूर्ण राहिल्यास, त्या ग्राम पंचायतीला पुढील २ वर्षाकरिता निधी देण्यात येऊ नये. |
| १० | दलित वस्ती निधी वाटप करताना्चा प्राधान्यक्रम | या योजने अंतर्गत कामे घेताना खालीलप्रमाणे प्राधान्यक्रम द्यावा:-<br>- गावांतील ज्या वस्त्यांना अद्यापी काहीच लाभ दिला नाही अशा वस्त्या<br>- ज्यादा अनुदानाचा लाभ देणे बाकी आहे अशा वस्त्या<br>- एकदा लाभ दिलेल्या वस्त्या व<br>- दोनदा लाभ दिलेल्या वस्त्या<br>ब-याच वेळा लोकप्रतिनिधी एकाच गावाला किंवा वस्तीला सलग वर्षात लाभ मिळावा यासाठी आग्रही असतात. त्यामुळे प्राधान्य क्रमाने गावांना/वस्त्यांना लाभ देता येत नाही. याकरिता वरील प्रमाणे प्राधान्य क्रमानेच कामे करावीत. |
| | | प्राधान्य क्रम देणेसाठी गट विकास अधिकारी यांनी त्यांच्या तालुक्यातील सर्व गावांची प्राधान्य क्रमाने यादी तयार करुन जिल्हा कार्यालयास सादर करावी व त्यानुसारच परिपुर्ण प्रस्ताव कार्यालयास सादर करावेत. |

| अ.क्र. | मुद्दा | बदल |
|---|---|---|
| | | या योजनेअंतर्गत घेण्यात येणा-या कामांसाठी निधीचे वाटप करताना अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्या साहाय्याने तालुकानिहाय अनुसुचीत जाती /नवबौध्द घटकांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात करावे. |
| ११ | दलित वस्ती निधी वितरित करावयाची कार्यपद्धती | ज्या कामांना मंजुरी दिली आहे त्या कामांचा ९० टक्के निधी गट विकास अधिका-यांना वितरित करावा. ग्रामपंचायतीला उपलब्ध करुन दिलेली रक्कम ग्राम सेवक व गट विकास अधिकारी यांच्या संयुक्त खात्यामध्ये ठेवावी. काम सुरु करण्यापूर्वी २५% रक्कम प्रथम अदा करावी व तद्नंतर प्रत्यक्षात पुर्ण झालेल्या कामाचे मूल्यांकन करुन त्या त्या प्रमाणात रक्कम अदा करावी. उदा. २५%,५०% व ७५%. ९०% रक्कम अदा केल्यानंतर जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी कामाची पाहणी करुन १००% काम पूर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र दिल्यानंतर उर्वरित १०% रक्कम ग्रामपंचायतीस अदा करावी. |
| १२ | कामे देण्याबाबतच्या सूचना | दलित वस्तीतील कामे करण्यासाठी ग्रामपंचायतीकडून अनुसुचीत जाती /नवबौध्द घटकांतील सुशिक्षित बेरोजगार अभियंते तसेच अनुसुचीत जाती /नवबौध्द घटकांचे लोक सदस्य असलेल्या मजूर सोसायटयांची निवड करण्यात यावी. |

2 जुलै 2012 अन्वये व 20 डिसें 2012 अन्वये पुन्हा बदल

सुधीर

*****